

241. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0013-01>

3. Дії поліції під час виявлення фактів незаконного поводження з небезпечними матеріалами: метод. реком. / Максимчук І. М., Сура О. М., Саковський А. А., Фурман Я. В. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 79 с.

4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова та ін. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 2013. 1040 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

Шумейко Д. О.,

старший викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Основною формою пізнання реальної дійсності є наукове пізнання. Воно проходить цілеспрямовано, являє собою наукове дослідження, має певну природу, структуру й особливості. Результатом наукового пізнання виступає система понять, категорій, методологій, методів, законів, теорій. Головною метою наукового пізнання є відкриття об'єктивної істини, що базується на конструктивно-критичному ставленні до дійсності. Основною функцією наукового пізнання є обслуговування потреб практики. Наукове пізнання виступає як складний, суперечливий процес відтворення знань. Наукове пізнання здійснюється за допомогою різних методів дослідження, що є певними способами, прийомами й процедурами, якими повинен володіти суб'єкт пізнання в процесі наукового дослідження.

Наукова методологія має бути заснована на використанні таких критеріїв науковості: системність знання, формальна несуперечність, перевірюваність, відтворюваність, відкритість для критики, свобода від упередженості [1].

Постановка і розв'язання проблем нормативного регулювання та практичної реалізації спеціального кримінального провадження поряд з формально-юридичним вивченням, потребують визначення методології

дослідження, що є обов'язковою умовою для всебічного розкриття сутності, змісту, значення та інших важливих аспектів цього інституту.

Адекватна модель процесу наукового дослідження, результатом якого є нове знання, охоплює стадію формулювання й оцінки проблеми; відкриття, генерування й обґрунтування нових наукових ідей. І хоча наука не має у своєму розпорядженні який-небудь безпомилково діючий метод генерування нових наукових ідей і гіпотез, вона має у своєму розпорядженні широку розмаїтість методів, прийомів, засобів і способів міркувань як логічного, так і евристичного характеру, що значною мірою регулюють і збагачують процес дослідження. Процес дослідження в науці детермінується соціально-історичними, світоглядними і конкретно-науковими вимогами й умовами. Отже, процес пошуку в науці не зводиться до сукупності випадкових відкриттів, раптових осяянь. Насправді «випадкове» тут обумовлено необхідністю рішення насущних проблем розвитку наукового знання.

Виходить, формування новаційного підходу до вивчення державно-правових явищ, можливо лише на основі критичного аналізу традиційних, що сформувалися раніше дефініцій і твердженнях, наукових знаннях. З урахуванням об'єктивних потреб суспільства в дійсний період і можливих змін в майбутньому [2, с. 16].

О.Ф. Скакун загальнотеоретичне поняття і зміст методології визначає як систему загальних підходів, принципів, методів, способів і засобів пізнання права і держави, реалізованих на основі знань про закономірності їхнього застосування за допомогою сукупності юридичних понять і категорій, а також вчення про теоретичні основи їхнього пізнавального використання. Автор (О.Ф. Скакун) виокремлює такі методи: 1) формально-юридичний (догматичний, юридично-технічний); 2) формально-логічний; 3) діалектичний; 4) соціологічний; 5) системного аналізу: а) структурно-системного аналізу (загальної теорії систем); б) структурно-функціонального аналізу; 6) історичний; 7) герменевтичний; 8) правової семіотики; 9) порівняльний; 10) функціонально-інструментальний; 11) теоретико-правового моделювання; 12) теоретико-правового прогнозування [3, с. 8].

З цих позицій теоретико-методологічне дослідження спеціального кримінального провадження відображає його зміст і спрямоване на вирішення низки актуальних проблем, а, насамперед, – термінологічну визначеність та загальну впорядкованість, розкриття особливостей, властивостей досліджуваного інституту, його процесуально-правову природу.

У доктрині методологію переважно розглядають як систему методів дослідження, вчення про науковий метод. Відтак, основоположним поняттям і складником методології є метод.

Метод (від грецької *metodos*) у широкому розумінні слова – «шлях до чогось», шлях дослідження, шлях пізнання, теорія, вчення, свідомий спосіб досягнення певного результату, здійснення певної діяльності, вирішення певних задач. У словнику української мови даються наступні визначення даним поняттям. Метод визначається як: 1) спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя»; 2) прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [4, с. 692; 5, с. 34].

Методологічний інструментарій включає сукупність методів, вибір яких зумовлений предметом і об'єктом дослідження, його метою і завданнями, що дозволило концептуально синтезувати аналітичні, статистичні, наукові та інші результати, які були отримані та сформульовані раніше.

Методи дослідження, як основа методології, різноманітні і розглядаються як шлях дослідження і його спосіб. У літературі пропонують різні класифікації методів.

П. М. Рабінович визначає наступну систему методів:

- філософсько-світоглядні підходи (матеріалістичний чи ідеалістичний, діалектичний чи метафізичний, визначення чи заперечення об'єктивних соціальних, у тому числі державно-правових, закономірностей та можливості їх пізнання, здобуття істинних знань про них);

- загальнонаукові методи, що використовуються в усіх або більшості наук (наприклад, структурний, функціональний, сходження від абстрактного до конкретного, формально логічні процедури);

- групові методи, що застосовуються лише в певній групі наук, наприклад, тільки в суспільствознавстві (наприклад, метод конкретно-соціологічного дослідження);

- спеціальні методи, що прийнятні для дослідження предмета, будь-якої однієї науки [6, с. 103].

В. М. Сирих зазначає, що метод правової науки є системою загальних, спеціальних і приватних методів пізнання, що ґрунтуються на матеріалістично-діалектичному методі. Вони охоплюють чотири види, а саме:

- матеріалістичну діалектику;

- загальні прийоми (аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія, порівняння, системно-структурний підхід тощо);

- спеціальні методи;

- приватно-правові методи [7, с. 13].

Методологію наукового дослідження спеціального кримінального провадження, застосування якої дозволило отримати низку нових наукових знань та висновків, а також здійснити аналіз та узагальнення існуючих наукових та нормативних напрацювань становить її інструментально-

методологічне забезпечення. А саме – філософські, загальнонаукові (емпіричні, теоретичні, загальнологічні), спеціально-наукові (конкретно-наукові) методи дослідження.

Систему методів дослідження складає комплекс філософських (діалектичний, герменевтичний); загальнонаукових (формалізація, аксіоматичний, історичний, аналіз, синтез, індукція і дедукція, аналогія, абстрагування, прогнозування, праксеологічно-правовий, системно-структурний, функціонально-структурний, системно-історичний) та спеціально-наукових (опитування, анкетування, інтерв'ювання, спостереження, вивчення документів, компаративістський, формально-юридичний) методів.

Методологія дослідження визначена із урахуванням принципів всебічності, історизму, комплексності, зв'язку теорії та практики, науковості.

Результатом застосування методології є досягнення належного усвідомлення проблематики, що вивчається та формування найбільш важливих наукових результатів.

Отже, методологія дослідження спеціального кримінального провадження – сукупність методів пізнання, підходів, процедур, способів та засобів, які застосовувались для вирішення спеціальних дослідницьких завдань щодо формулювання нових, удосконалення існуючих теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на формування і розвиток наукового знання та практики застосування спеціального кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Салига К.С. Методологія наукового дослідження економічної ефективності інвестицій в іноваційні проекти. *Ефективна економіка*. 2003. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1791>.

2. Дудченко В.В., Манько Д.Г. Роль методології юридичної науки у становленні новаційного науково-правового мислення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. С. 13–17.

3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. 3-тє видання. Київ : Алерта, 2012. 524 с.

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка]. К. :ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. 992 с.

5. Скибенко О.І. Методологія дослідження конституційно-правового статусу прокуратури України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 33–37.

6. Рабінович П. М. Методологія юридичної науки / П. М. Рабінович. Юридична енциклопедія : в 6 т. К. : Укр. енцикл., 2001. Т. 3. 2001. 789 с.

7. Сырых В. М. Метод правовой науки. Основные элементы, структура / В. М. Сырых. М. : Юрид. лит, 1980. 176 с.

Саміленко В. В.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю «Право» Національної
академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

У сучасних реаліях українського суспільства, в умовах загальної соціальної напруженості, нестабільної економіки, поляризації суспільства за рівнем доходу, суперечливості та непослідовності кроків політичної влади, втрати позитивних ціннісних орієнтацій, занедбання культури, відбувається процес руйнування основ суспільної моральності, що є одним із способів контролю за людською життєдіяльністю, особливою формою суспільної свідомості, а також складовою суспільних відносин. У всьому світі моральність має однаковий зміст, саме це робить її універсальною категорією, яка пронизує майже всі сфери життя людини, відіграючи, таким чином, важливу роль у формуванні як окремої особистості, так і нації загалом [1, с. 1].

Громадський порядок охоплює систему суспільних відносин, урегульованих нормами права та іншими соціальними нормами (мораль, звичаї, традиції), що забезпечують нормальні умови життя населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян і нормальну діяльність підприємств, установ та організацій. Моральність, як складова громадського порядку, проявляється в добровільному самостійному узгодженні почуттів, прагнень та дій членів суспільства з почуттями, прагненнями та діями співвітчизників, з інтересом та гідністю усього суспільства в цілому [2, с. 126].

Моральність, як об'єкт кримінально-правового захисту, виконує функції забезпечення соціально-психологічного здоров'я суспільства; створює психологічний механізм стримування громадян від вчинків, які суперечать нормам загального співіснування, а отже, є основою для підтримання законності та правопорядку в країні [3].

Найбільш ефективними спеціально-кримінологічними заходами, спрямованими на запобігання злочинам проти моральності, є такі: забезпечення належної охорони та благоустрою місць поховань; налагодження ефективної взаємодії співробітників Національної поліції з